

MØTER MED DRAMMEN

CAMILLA OTTERLEI

&

MARIUS RUA

MØTER MED DRAMMEN

Praktbok 2015

i samarbeid med Byen vår Drammen AS

Fotograf: Marius Rua

Design: Magnus Voll Mathiassen

Møter med Drammen er en vakker og ærlig beretning om det levende og ekte Drammen i dag. Boka består av portretter i tekst og fotografier av folk og steder som betyr noe for innbyggerne og på mange måter representerer Drammens sjel.

Her kan du lese innledningen til Møter med Drammen, om du har lyst til det.

Mangfoldet av folk som er portrettert: ildsjel Wenche Brun, musiker Jonas Fjeld, journalist Kadafi Zaman, ordfører Tore Opdal Hansen, billedkunstner [Lena Akopian](#) fylkesmann Helen Bjørnøy, ildsjel Tore Narverud, fotballspiller Martin Ødegaard, bandet Donkeybok billedkunstner Ragnar Sten, håndballspiller Veronica Kristiansen, finansmann Idar Kreutzer og forfatter Kristian Klausen

Stedene som er presentert, er glasshytta på Grønland, Drammens teater, Hølet i veggen, Bragernes kolonihager, folkefestene, Tollbugata, bryggeriene, Grønland, Godset, den japanske hagen på Drammen Museum, Gulsbogen gård, Goliaten, Risdalstårnet og Kjosterudjuvet med flere.

LENA AKOPIAN

Kunstner i blodet

fra boka «Møter med Drammen»
av Camilla Otterlei

En flodhest i betong har sunket ned i gårdsplassen over tusen år gamle helleristninger. På garasjeveggen en nymalt salamander. Og fra den halvåpne døra til atelieret oser det en den umiskjennelige duften av nystekte vafler. Det er bare å stige inn i kunstnerens verden.

Hun har dekket på et lite bord med tallerkener, kopper og skåler med rømme og tyttbær. Ellers er det lyse, kjølige atelieret tømt for unødvendige stillebener. I det gamle huset på Austad lever billedkunstner Lena Akopian sammen med sin billegger-ektemann Ashot Tonoian. Her har de levd i 18 år nå, med utsikt over Drammensdalen. Men samfunnet de kom fra, var ikke like åpent og fritt som det norske.

Kan du ikke fortelle litt om oppveksten din og første møte med kunsten?

Hun nikker med alvorlig.

– Jeg vokste opp i en kunstnerfamilie i Latvia i det gamle, isolerte Sovjet-regimet. Et samfunn preget av overvåkning og frykt. Faren min, Karush Akopian var en anerkjent og frittenkende kunstner. Moren min arkitekt. Hun lever forresten fremdeles.

– Jeg har alltid vært omgitt av kunst og likte å tegne. Da jeg begynte i 4. klasse, fikk jeg høre om J. Rozentals kunstscole. Det var strenge opptakskriterier for å komme inn. Bare 10 elever fikk muligheten. Jeg tok med meg min venninne Inga på opptaksprøven. Hun kom ikke inn – ønsket det vel ikke heller, men det gjorde jeg. Og derfra var det aldri noe spørsmål om hva jeg skulle bli.

Et lite smil brer seg på leppene. Så fortsetter hun å fortelle med særpreget østeuropeiske aksent.

– Skolen var veldig annerledes enn her. Det var fulltidsskole. Alle vanlige fag, men i tillegg fire timer med kunstoffag hver dag. Vi fikk innføring i alle former for kunst; tegning, akvarell, olje og skulptur. Og hver dag hadde vi oppfattende hjemmeoppgaver. Læreren vår var engasjert, krevende og streng. Men han skapte interesse for å faget. Vi kunne få i lekse å tegne 60 skysstegninger til neste dag, så vi teg-

net hverandre, tegnet folk i det offentlige rom og alt vi kom over. Fra å være skeptisk i starten, fikk jeg venner og et sterkt engasjement. Og uten denne skolen, var det så godt som umulig å komme inn på Kunstakademiet i Riga.

Men Lena kom inn og fortsatte studiene på Kunstakademiet. Det var kunst hun ville bruke tiden sin før, men regimet insisterte på at alle elevene måtte ha obligatoriske politiske fag. Ren hjernevask og propaganda.

– Det følte så bortkastet. Totalt absurd. Å pugge utenat hva f. eks. statsleder Bresjnev har sagt. Min mor og far ville vekk fra systemet. Faren min var en av Latvias mest anerkjente kunstnere og ønsket ikke jobbe med den tvungne sosialistiske realismen som regimet krevde. Jeg husker at han ble arrestert en gang.

Hun reiser seg fra stolen og henter en katalog fra en av farens utstillinger på 70-80 tallet. Avbildede store Picasso-inspirerte, modernistiske grafikk og skulpturer i svart hvitt. Hun forteller mens hun blar.

– Han kunne tjent godt på å underkaste seg regimet, men han ønsket ikke å gå i den retningen. Han måtte gå sin egen vei.

Også i den kunstneriske uttrykksformen kan man finne fellesnevner mellom far og datter. Friheten ikke bare i idé og tanke, men med teknikker, farger og uttrykksformer. Kanskje ligger frihetssøkenet og kunsten latent i blodet. For Lena er den hvert fall like naturlig og nødvendig som mat og søvn.

Har faren din hatt stor innflytelse på deg og ditt kunstnerskap?

– Han har betydd veldig mye. Han døde for tretti år siden av kreft, men jeg savner han ennå. Diskusjonene. Vi hadde samme tankegang.

– Kunstnere må være sterke overalt, det er ingenting som er lett. Men jeg tror jeg har arvet hans indre styrke. Alt jeg har vært gjennom, har lært meg å lese mellom linjene. Viktigheten av å tenke selv.

Jeg lar meg aldri knekke. Aldri hjernevaske.

Det var i løpet av studieårene på Kunstakademiet at hun skulle møte sin ektemann i 1981, Ashot, også han kunstner. En dag han var innom kunstakademiet, møtte han en ung kvinne i korridoren og spurte om henne veien. Senere skulle han be om å få modelere skulpturportrettet hennes. Det fikk han, og siden var de et par, Lena og Ashot.

Tilfeldighetene ville ha det til at Ashot kom fra hjembyen til faren i Armenia. Da deres eldste datter var 1 mnd gammel, bestemte de seg for å flytte dit. Armenia var et veldig vakkert land med mye gammel kultur og arkitektur. Men Armenia var på den tiden et land med samme Soviet system og mye korrupsjon. De bodde sammen med familie, og det var her hun en desemberdag i 1988 skulle sitte foran tv'en og skisse og plutselig oppleve at gulvet begynte å skjelve under henne.

– Vi skjønnte først ikke hva det var. Men min svigerfar sa: – Vi må ut! Jeg husker at jeg løp mot døra, men den ville ikke åpne seg. Mens jeg stod og rasket i dørhåndtaket, slo deg meg: Jeg må knuse vinduet! Men akkurat da ga døra etter, og jeg løp ut. Holdt meg fast i et tre, mens bakken ristet horisontalt og vertikalt under meg.

– Døtrene mine var i barnehagen den dagen, og jeg løpet dit så fort jeg kunne. Barnehage-bygningen hadde bare to etasjer så jeg håpet det ville gå greit, men da jeg kom dit, hadde halvparten av barnehagen rast. I ruinene var det tepper, knuste møbler, pianoer –kaos overalt. Og utafør stod de to jentene mine, klissvåte i desemberkulden. Hvor vannet hadde kommet fra, aner jeg ikke. Men sjefen for barnehagen hadde hjulpet dem i sikkerhet, helt uten tanke for seg selv og sin egen familie. Seksti barn døde i barnehagen den dagen. Seksti barn... Og over 70 000 mennesker i byen. De offentlige tallene var mindre. De mente også at jordskjelvet målte 6,9 på richters skala, men folkene på målestasjonen mente det hadde vært helt i toppen av skalaen. Bare etterskjelvet målet 6,0. All infrastrukturen ble ødelagt. Overalt var bygninger i ruiner, og under dem lå det døde mennesker.

– Det var så rart. En uke før jordskjelvet hadde vi hatt besøk av en ingeniør fra kommune. Han sjekket bygningen vår grundig og mente at det ikke ville tåle 1 på richters skala engang, og at vi måtte flytte for bygningen var så dårlig. De fleste husene i Armenia ble bygget av tuff-stein som er for seg selv veldig sterk material og kan holde hundrevis av år. Men pga steinklossene ble satt opp feil, dvs med alt for lite sement i betongblandingen, "takket være" Soviet system. Men vår bygning raste ikke sammen

innvendig i skjelvet så alle kom seg ut – i motsetning til i de nye leilighetene hvor alle døde.

Det fantes ikke en familie i byen som ikke hadde mistet noen av sine. Men Lena var heldig og fikk alle i sin nærmeste familie; mann, barn og svigerfamilie. Etter tre dagers isolert tilværelse i en metallgarasje, blei de hentet av en slekting. Mens de kjørte ut av byen, passerte de strømmen av biler og folk som ville hjelpe til.

– Det var totalt kaos. Dramatisk og skremmende. Nesten som i en film. Jeg lukket øynene når vi kjørte gjennom byen. Kunne ikke bære å se de døde menneskene. Først etter en måned klarte jeg å få kontakt med moren min. Hun hadde fulgt med på katastrofen på tv og forsøkt å lete etter meg via Røde Kors.

– Det var som å bli født på ny etter det. Jeg har fått flere redsler, men samtidig lært å sette pris på livet. Det er sårbart. På bare sekunder kan alt være snudd på hodet og døden være så nær. Vi var så heldige...

I to år skulle de bli værende i Riga. Lena fortsatte å produsere kunst og holde utstillinger. En dag kom plutselig muligheten til Lena og Ashot til å lage en separat kutstutstilling i Oslo. Det ble sjansen de hadde ventet på til komme seg vekk til sikkerhet og frihet. Og nå, 24 år seinere, har hun bodd lengre i Norge enn noe annet land. Norge er hennes hjem og hun trives her.

Hvordan fortøner kunstnerlivet seg for deg?

– Billedkunst for meg er en måte å leve på. Hvis jeg ikke tar i en blyant eller pensel en dag, får jeg dårlig samvittighet. Det spiller ingen rolle hva jeg tegner eller maler, men noe må jeg gjøre. Av og til føler jeg at døgnet har for få timer...

Hun ler litt beskjedent. Lena Akopian er en kunstner som jobber hele tiden. Skisser, selekterer materialer, velger ut ideer og jobber. Noen ganger med modell, andre ganger med kun fantasien til hjelp. Og sånn må hun ha det for å kunne arbeide.

– Det er veldig fritt. Jeg liker ikke å bli tvunget til noe. Da blir det ingenting av noe. Jeg kan selvfølgelig kompromisse litt, men jeg må ha friheten min. Nå for tiden holder jeg på med miljø som tema. Kun svart-hvitt uttrykk. Mens i andre perioder er det mye farger, alt etter hva jeg føler for.

Hvordan bestemmer du retningen?

Hun tenker seg om. Leter litt etter ordene. Det selvfølgelige, opplagte er ikke alltid så lett å sette ord på.

- Det er veldig intuitivt, svarer hun etter litt. Jeg blir inspirert av noe, og så bare gjør jeg det jeg må.

- Jeg husker engang en russisk film om en mann som kunne fly. Det kom masse folk for å undersøke hva og hvordan, og da mistet han evnen...

Ikke alt kan fanges med begreper. Og kanskje skal det ikke det heller. Den visuelle kunstens språk er ordløs. Har sin egen energi og talemåte.

- Når jeg får en idé, blir jeg veldig utålmodig etter å få den ned på papiret. Da har jeg en voldsom drivkraft og blir helt oppslukt med det jeg holder på med. Da gjelder det å produsere, for etterpå kommer det kritiske blikket. Hva er det som er så interessant med dette? Hvorfor var jeg så engasjert? Jeg tror nok et er fordi jeg har blikket framover på det nye jeg skal i gang med. Jeg blir lei av å holde på med én teknikk, én retning. Jeg liker rett og slett variasjon.

For Lena kommer alltid ideene og innholdet først. Så kommer redskapene og materialene. Hva skal til for å uttrykke akkurat det jeg vil si nå?

- Av og til møter jeg folk som er veldig opptatt av navnet på fargene eller produsentene, men det er ikke materialene som skaper kunst.

Hva tenker du skal til for å skape kunst?

- Det er kunnskap, erfaring og selvfølgelig trening.
- Og hjertet. Det å skape uttrykk. Skape bildet. Komposisjoner.

Hun lar blikket sveipe over det lille bordet. Det stopper ved den lille glasskålen med rømme.

- Materialet kan egentlig være hva som helst. Man kan sikkert male med rømme også. Med pensel eller med fingeren. Det spiller ingen rolle. Bare du får det uttrykket du vil ha.

Lena bruker ikke store ord når hun snakker om seg selv eller kunsten sin. Hun kommer fra en annen kultur. En tid da kunstneren selv var tilbakeholden og nøktern. På kunstskolen ble de strengt oppdratt til at kunsten skulle snakke for seg selv. Så var det opp til betrakteren og kunstkritikeren å mene noe om arbeidene.

Hva med betrakteren? Er publikum viktig for deg?

- Ja, svarer hun kontant, men ikke når jeg maler. Det er først etterpå at det er givende og lærerikt å ha kontakt med mennesker og møte deres reaksjon.

- En gang fikk jeg et brev fra moren til ei jente som satt i rullestol. Jenta var 13 år og hadde blitt så inspirert av et av bildene mine at hun hadde malt en kopi til seg selv. Moren la ved et foto av bildet som datteren hadde malt. Det er den beste tilbakemeldingen jeg har fått noen gang.

Hun smiler rørt.

- De som ser på bildene skal kunne se på kunsten på sin måte. Og så er det som jeg har ment, min måte. Det ligger inni meg og skal ikke nødvendigvis ut i offentligheten.

- Det har tatt meg litt tid å venne meg til at det er annerledes her. Men samfunnet forandrer seg. Tiden går. Men når bildene mine fortsetter å bety noe for andre... Da har jeg ikke jobbet forgjeves.